

тих односа посредно омогућене тек на основу позиције коју уметност добија у филозофији немачког идеализма, пре свега у Хегеловој филозофији.

Премда је Хегелова естетика утицала на бројне значајне ауторе који тематизују уметност, навешћемо још само једног од њих, због чињенице да је у његовој естетичкој концепцији видљив и непосредни Хегелов утицај, као и утицај раније наведених интерпретатора и настављача Хегеловог учења: Теодор Адорно. Ман истиче колико је различит приступ који Хајдегер и Адорно имају према Хегеловој естетици, наглашавајући у којој мери се Хајдегер Хегелову естетику редукује само на *загонетну тезу о крају уметности*, док се Адорно и његови следбеници баве односом естетичког учења и Хегеловог система у целини. Адорно се и у другим сферама интересовања позиционира насупрот Хајдегеру, утемељујући критичку теорију и *Франкфуртску школу*, заједно са Маркузеом, Хоркхајмером, Фромом, итд.. Под утицајем Валтера Бењамина, Адорно развија естетичку концепцију која расветљава синтезу уметничких праваца и *друштвено-повесних процеса*. Налик Хегелу, аутентично уметничко дело за Адорна стиче способност да изрази друштвене противречности и самим тим представља једну форму вредносне истине. Управо у овом контексту могуће је указати на кључну заоставштину Хегелове естетике, коју примећује и Бубнер: да су „све естетике од Хегела и Шелинга до Адорна и Гадамера третирали уметност као повлашћено место истине“!

Коначне консеквенце Хегелове естетике вероватно никада неће моћи да се измере, будући да се протежу и на естетичку, и на строго филозофску и на историјско-уметничку сферу и све њихове даље манифестације. Филозофија уметности која је изграђена после Хегела протеже се у различитим правцима: Блох у филозофији наде разуме уметност као реалну појаву (*Vorschein*), Маркузе и Адорно желе да допуне Маркса Фројдом; Шопенхауер, Вагнер и Ниче виде уметност као једини *pharmakon* пред бесмисленом стварношћу, итд. Ипак, Хегелова филозофија уметности се и поред различитих импликација може сматрати актуелном и продуктивном за савремену епоху. У том контексту треба разумети и Грлићеву оцену: да се емпиријске тезе и материјал наведен у Хегеловој естетици могу „показати кривим и све то може бити у току времена потпуно напуштено, али Хегелова естетска мисао тиме неће готово ништа препатити и бити окрњена. Зато Хегел и остаје *филозоф par excellence*, зато је